

*Голові разової спеціалізованої вченої
ради ДФ 70.052.040 Хмельницького
національного університету
д.е.н., професору Ользі ГОНЧАР*

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента – доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку Хмельницького національного університету **Хрущ Ніли Анатоліївни** на дисертаційну роботу **Рачинського Олександра Васильовича** на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств», подану до разової спеціалізованої вченої ради Хмельницького національного університету на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

В сучасних умовах війни вітчизняним підприємствам вкрай складно вести фінансово-господарську діяльність, реалізовувати стратегічні цілі розвитку, забезпечувати власну конкурентоспроможність та підтримувати належний фінансовий стан та фінансову стійкість. В контексті забезпечення фінансової, економічної та національної безпеки присутня невизначеність відносно отримання зовнішньої фінансової допомоги від країн партнерів, зниження інвестиційного потенціалу тощо.

Проблема формування ефективного механізму управління фінансовою стійкістю підприємств, як критерію економічної безпеки, потребує вирішення та обумовлює необхідність пошуку нових шляхів забезпечення фінансової спроможності, фінансової стійкості та стабільності розвитку промислових підприємств в Україні.

Саме тому, дисертаційна робота Рачинського О.В., яка спрямована на обґрунтування теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств під впливом сучасних умов ведення бізнесу, є актуальною і своєчасною.

Актуальність теми додатково підтверджується зв'язком дослідження із науковими планами та програмами. Дисертаційну роботу виконано у відповідності до плану науково-дослідних робіт Хмельницького національного університету.

Результати дослідження Рачинського О.В. знайшли відображення при виконанні науково-дослідної теми «Моделювання інноваційного ресурсного потенціалу в стратегіях безпечного розвитку підприємств малого та середнього бізнесу» (ДР№ 0120U102123), де автором досліджено методи забезпечення фінансової стійкості та стабільності промислового підприємства в умовах глобалізації бізнесу та світогосподарських зв'язків.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають високий ступінь наукової обґрунтованості, що обумовлено узагальненням і аналізом значної кількості наукових публікацій з проблем формування концептуальних основ забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та фінансової стабільності промислових підприємств.

Отримані у дисертаційній роботі наукові результати, пропозиції, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використанням сукупності ретельно підібраних сучасних методів наукових досліджень, які дають змогу дослідити процеси оцінки, управління та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, серед яких методи: морфологічного аналізу, синтезу та групування, структурно-логічного аналізу, абстрагування, моделювання, економіко-математичні методи, прийоми графічного та табличного відображення даних, методи експертного оцінювання та прогнозування та ін.

Автором проведено якісне дослідження із використанням ґрунтовної бази вітчизняних та зарубіжних джерел, що включені до списку літератури (231 найменувань). Це свідчить про якісне опрацювання теми дисертації і це відображено у науковому доведенні усіх окреслених положень та формулюванні висновків дисертації.

Високий рівень достовірності наукових розробок, отриманих у дисертації, підтверджується застосуванням у процесі дослідження: актуальних даних Державної служби статистики України, Головного управління

статистики у Вінницькій області, Міністерства економіки України; наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених; інформаційних ресурсів мережі Інтернет. Наукові положення, результати, висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на науково-практичних конференціях. Достовірність наукових висновків і рекомендацій підтверджена їх практичним впровадженням.

Твердження автора дисертації, його аргументація виглядають переконливими. Структура роботи є логічною та послідовною, відповідає поставленим завданням.

В цілому, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується коректністю постановки та вирішенням наукового завдання – удосконалення процесів формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств.

Зміст дисертаційної роботи

Робота надана в рукопису. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 286 сторінок. Робота містить 20 таблиць, 35 рисунків, анотацію, список використаних джерел із 231 найменування.

Дисертаційна робота характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів. Зміст дисертації відповідає меті і задачам дослідження. Робота написана у науковому стилі, її проілюстровано відповідними рисунками, таблицями, графіками.

У вступі розкрито актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання, визначено предмет та об'єкт, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів дослідження, наведено відомості про апробацію і впровадження.

В першому розділі «Теоретико-методичні основи формування фінансової стійкості підприємства» проведено ґрунтовний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, які працювали над даною проблематикою (с. 33-97). Опираючись на результати аналізування літературних джерел, автором досліджено еволюція поняття фінансової стійкості підприємства та її забезпечення, систематизовано підходи щодо

оцінювання стану фінансової стійкості підприємства, висвітлено методи забезпечення фінансової стійкості підприємства за умов функціонування в рамках СОТ.

У другому розділі «Аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств» автором проведено детальний аналіз стану та факторів підвищення фінансової стійкості підприємств (с. 98-168), здійснено аналізування розвитку фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємств, стану і забезпечення фінансової стійкості та ліквідності машинобудівних підприємств, проведено оцінку факторів впливу на показники фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

У третьому розділі «Формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств» (с. 169-230), автором обґрунтовано моделі розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств, обґрунтовано взаємодію підсистем у загальній структурі системи фінансової стійкості машинобудівних підприємств, а також розроблено та запропоновано автоматизацію процесів оцінки, моніторингу і підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств та її забезпечення.

Висновки і рекомендації логічно випливають із виконаних досліджень і підтверджуються довідками про впровадження результатів дисертаційної роботи.

Наукова новизна отриманих результатів

Наукові положення Рачинського О.В. сформульовані самостійно та відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки. Проведений аналіз дисертаційної роботи та публікацій автора дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладені конкретно, послідовно і системно. Найважливішими науковими результатами, отриманими здобувачкою, є такі:

Вперше сформовано структуру системи оцінки та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, що ґрунтується на організаційно-методичній та функціонально-інформаційній підсистемах, включає низку концептуальних принципів, цілей, завдань, інструментарію, які на основі застосування комплексного методичного підходу до оцінки фінансового стану, дозволяють вчасно виявити фінансові ризики, ймовірність

банкрутства, здійснити оцінку ліквідності із забезпеченням напрямів реалізації бізнес-орієнтирів щодо покращання фінансового стану та ведення фінансово-господарської діяльності (С. 196-203).

Розвинуто категорійний апарат щодо визначень понять «фінансової стабільності» як процесу взаємодії складових системи управління в контексті стратегії розвитку, стану збалансованості ресурсно-фінансового забезпечення із реалізацією поточних та стратегічних цілей розвитку (С. 40-41) та «фінансової стійкості» (С. 44-47) як багатофакторної категорії оптимізації фінансового стану за умови впровадження (удосконалення) системи її оцінки та підвищення, що на відміну від існуючих підходів передбачає врахування специфіки управління та оцінювання (алгоритмування показників) фінансової стійкості підприємства (С. 65-66) за умов посиленої конкуренції, а також частих змін в ринковому бізнес-оточенні функціонування у залежності від рівня посилення інтеграційних процесів в рамках СОТ.

Удосконалено концептуальні основи процесів формування оцінки фінансової стійкості промислового підприємства (С. 82-94), що ґрунтуються на комплексному підході до її проведення, деталізації елементів оцінювання, виокремленні рівнів управління фінансовою стійкістю, інструментарію та критеріїв забезпечення фінансової стійкості підприємства (С. 84-85).

Удосконалено науково-методичні підходи щодо реалізації інтегрованих (комплексних) напрямів та послідовності забезпечення фінансової стійкості та ліквідності підприємств (С. 140-142), які, на відміну від існуючих, цілеспрямовані на досягнення економічної стабільності і фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта за умови управлінської орієнтації послідовності дій та впровадження запропонованої підсистеми управління фінансовими ризиками (С. 137-139) шляхом опрацювання інформаційної бази різновекторного спрямування.

Удосконалено концептуальний контур (профіль) реалізації бізнес-орієнтирів підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства (С. 208-211), в якому згруповано основоположні управлінські процеси в розрізі внутрішнього та зовнішнього профілю функціонування, що базуються на адаптаційних фінансових механізмах, інтегрованості в систему менеджменту, удосконаленні підходів до фінансового прогнозування та планування із використанням антикризового інструментарію фінансового

управління, відповідно до моделі його впливу на забезпечення фінансової стійкості підприємства (С. 211-213).

Набули подальшого розвитку процеси систематизації факторів впливу на фінансову стійкість машинобудівних підприємств (С. 150-154), які надають можливість диференціювати серед сукупності груп фактори значної вагомості, позитивної чи негативної спрямованості (С. 157-163) та удосконалити управлінські підходи до оцінювання впливу кожного фактора на фінансовий стан із метою пришвидшення реалізації сформованих напрямів підвищення фінансової стійкості в системі управління підприємством (С. 163-164).

Набули подальшого розвитку науково-методичні основи до побудови концептуальної моделі структуризації та розрахунку показників фінансової стійкості машинобудівних підприємств (С. 190-192) та засади інформаційно-аналітичної складової управлінських процесів забезпечення та підвищення фінансової стійкості машинобудівного підприємства (С. 204-206).

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Викладені в цьому дослідженні наукові положення є основою для подальших наукових пошуків та вдосконалення практики фінансово-економічної діяльності промислових підприємств.

Теоретичну та практичну цінність мають отримані в процесі дослідження такі наукові результати:

- побудована внутрішньо-фінансова стратегія промислового підприємства, яка складається із низки управлінських процесів та є необхідною для підтримки фінансової рівноваги;
- побудована модель визначення запасу фінансової стійкості машинобудівного підприємства та концептуальна модель розрахунку показників фінансової стійкості;
- уніфікована піраміда бізнес розвитку підприємства, яка має сім рівнів стратегічного цілеспрямування та інші.

Положення та результати дисертаційної роботи, запропоновані до практичного використання Вінницької області державної адміністрації (довідка № 230224 від 23.02.2024 р.) та впроваджено у діяльність машинобудівних підприємств Вінницької області: ПАТ «Барський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 237 від 25.03.2024 р.),

ПрАТ «Калинівський машзавод» (довідка про впровадження № 401-3 від 02.04.2024 р.), ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод» (довідка про впровадження № 5324 від 05.03.2024 р.), ПрАТ «Маяк» (довідка про впровадження № 9062 від 12.03.2024 р.), ТОВ «Плазматек» (довідка про впровадження № 180324 від 18.03.2024 р.), що підтверджує їх прикладну значимість та перспективи впровадження отриманих результатів у роботі підприємств.

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Хмельницького національного університету при викладанні таких дисциплін як «Фінанси», «Фінансовий менеджмент», «Економіка підприємств» (довідка про впровадження від 15.03.2024 р.).

Повнота викладення наукових і практичних результатів дисертації в опублікованих роботах

За результатами дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 5,24 друк. арк., у тому числі 8 статей обсягом 3,07 друк. арк. у фахових наукових виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях обсягом 0,76 друк. арк. та 9 публікацій у наукових збірниках тез і матеріалах конференцій обсягом 1,41 друк. арк.

Опубліковані наукові праці у повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень його дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до вимог.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз тексту дисертації, а також публікації здобувача свідчать про відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. Зокрема, дисертаційна робота містить посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає

прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень та інформаційні ресурси.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз анотації та основних положень дисертації Рачинського О.В. засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка б була відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в дисертаційному дослідженні та їх практичне значення, слід відзначити окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження стосовно роботи Рачинського О.В.

1. При обґрунтуванні актуальності теми дослідження (с.24-25), здобувач зазначає науковців, а саме: Бутинець Ф.Ф., Беллендір М.В., Дяченко К.С., Клімович І.М., Порсюрова І.П., публікації яких присвячені даній проблематиці, однак у переліку використаних джерел в дисертації їх праці відсутні.

2. При формулюванні наукової новизни одержаних результатів дисертаційної роботи (с.28) автор зазначає, що «наукова новизна полягає у ґрунтовному дослідженні особливостей управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю промислових підприємств, обґрунтуванні теоретико-методичних основ та практичних положень щодо забезпечення фінансової стійкості та ліквідності, а також формуванні структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств». Слід зазначити, що дослідження – це процес отримання результату, а не сам результат, відповідно дослідження не є науковою новизною.

3. У підрозділі 1.1 подано авторське визначення фінансової стійкості, яке є узагальненням підходів інших науковців. У той же час, здобувач (с.49-50) наводяться погляди Дубрової Н.П., які фактично повторюють ключові моменти авторського визначення, і посилання на її працю при формулюванні авторського визначення відсутнє.

4. Потребує додаткового пояснення систематизація типів фінансової стійкості (с. 51) в частині зазначених рівнів (кращий, добрий, задовільний та незадовільний) та застосування даної системи при існуванні класичного поділу типів фінансової стійкості підприємства.

5. Інформація, подана в таблицях 3.1 та 3.2 (розрахунок показників фінансової стійкості підприємства) загальновідома, отже не варто її подавати як авторський здобуток (с. 178-182). В розділі 1 та 3 акцентується увага на авторському (комплексному) підході до оцінювання фінансової стійкості підприємства, у той же час відсутнє аналітичне забезпечення цього підходу, як саме він використовується?

6. У підрозділі 3.3 (с. 213-227) наведено опис автоматизованих систем оцінки фінансового стану підприємства та фінансової стійкості. Чи доцільно подавати цю інформацію саме у підрозділі 3.3. Вважаємо, що варто було б навести авторське бачення конкретного використання цих систем в контексті завдань дослідження.

Наведені вище міркування, поставлені запитання є підставою для дискусії в ході захисту, свідчать про складність проблеми та дискусійність підходів до її вирішення. Вони не змінюють загальну позитивну оцінку дослідження проведеного Рачинським О.В.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Рачинського Олександра Васильовича на тему: «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств» є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе для економічної науки завдання – обґрунтування теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій з удосконалення процесів формування структури системи оцінювання та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств.

Дослідження є цілісним, логічно структурованим, носить завершений характер. Обрану тему дисертації розкрито, поставлену мету досягнуто, задачі дисертаційної роботи вирішено. Основні наукові положення роботи обґрунтовано, достатньо повно висвітлено в опублікованих наукових працях. Дисертацію виконано на достатньо високому науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Рачинського О.В. на тему «Структура системи оцінки та підвищення фінансової стійкості промислових підприємств», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор Рачинський Олександр Васильович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка» галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

д.е.н., професор, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку
Хмельницького національного університету

Ніла ХРУЩ